

Täysistunto

Keskiviikko 18.9.2019 klo 14.02—16.55

2. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 18/2019 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 2. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Avataan keskustelu. Esittelypuheenvuoro, ministeri Ohisalo, olkaa hyvä.

Keskustelu

14.03 **Sisäministeri Maria Ohisalo** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvät kansanedustajat! Nyt käsiteltävässä hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi maahanmuuttohallinnon henkilötietolaki. Hallituksen esityksen keskeisenä tavoitteena on, että henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä selkeytetään sekä lainsoveltajan että rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen näkökulmasta. Henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa säädettäisiin jatkossa vain yhdessä laissa, joka täyttää nykyaikaisen henkilötietolain vaatimukset ja joka täydentää Euroopan unionin tietosuojasetusta sekä kansallista yleislainsäädäntöä eli tietosuojalakia sekä rikosasioiden tietosuojalakia. Uusi henkilötietolaki korvaisi 20 vuotta vanhan ulkomaalaisrekisterilain, joka ehdotetaan samalla kumottavaksi. Lisäksi rekisterisääntelyä kumottaisiin useista hallinnonalan laeista, kun kaikki henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely keskitettäisiin nyt ehdotettavaan uuteen henkilötietolakiin.

Asiakokonaisuus on valmisteltu pääosin edellisen hallituksen toimesta. Uutta henkilötietolakia koskeva hallituksen esitys annettiin syksyllä 2018 eduskunnalle, niin että se ehdittiin käsitellä sekä perustuslakivaliokunnassa että osittain hallintovaliokunnassa. Harmillisesti asian käsittely kuitenkin raukesi eduskuntavaalien johdosta. Nyt annettava esitys pohjautuu tuolloin annettuun esitykseen, mutta niin, että sitä on päivitetty tietyin osin, muun muassa valiokuntakäsittelyissä esiin tulleiden huomioiden sekä edellisen esityksen raukeamisen jälkeen esitysluonnoksesta menneenä keväänä järjestetyn uuden lausunto kierroksen pohjalta. Esitys vastaa nyt aiempaa paremmin asiassa esitettyihin huoliin esimerkiksi yhteisrekisterinpitäjyyden, automaattisen päätöksenteon ja salassapitosääntelyn osalta. Tässä esityksessä ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian, koska kyseessä on osittain edellisen esityksen raukeamisesta johtuen myöhässä oleva EU-asetukseen liittyvä säädös.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2019 vp

No, miksi tämä esitys ylipäätään on annettu? Esitys ei liity hallitusohjelmaan, vaan sen taustalla on kaksi keskeistä tekijää: Ensinnäkin se on osa EU:n tietosuojauudistuksesta seurannutta laajempaa valtionhallinnon ja siten myös sisäministeriön henkilötietolainsäädännön uudistusta. Poliisin ja Rajavartiolaitoksen uudistetut henkilötietolait tulivat voimaan 1.6.2019. Taustalla ovat myös kansalliset muutostarpeet, joilla tarkoitetaan maahanmuuttohallinnossa sovellettavien, osittain 20 vuotta vanhojen rekisterisäännösten vanhanaikaisuutta ja toimintaympäristössä esimerkiksi digitalisaation myötä tapahtuneita muutoksia. Esityksen valmistelu on siten edellyttänyt tarkkaa ja osittain haastavaakin yhteensovittamista sekä EU:n tietosuojasääntelyn että perustuslain ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön kanssa.

Kyseessä on varsin perusoikeusherkkä sääntelykokonaisuus. Perustuslakivaliokunta on hiljattain tarkistanut käytäntöään henkilötietojen suojaa koskevasta sääntelystä sekä toisaalta korostanut, että henkilötietojen suojan toteuttaminen tulisi jatkossa ensisijaisesti taata tietosuojasetuksen ja henkilötietolain korvanneen tietosuojalain nojalla. Käytännössä tämä tarkoittaa erityislainsäädännön karsimista. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin korostanut, että mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa yksityiskohtaisempi sääntely on. Maahanmuuttohallinnossa käsiteltävien henkilötietojen määrä ja luonne huomioiden maahanmuuttohallintoa koskeva erillislaki on siten jatkossakin välttämätön.

Muutama sana esityksen vaikutuksista: Esityksellä on oikeastaan kahdenlaisia vaikutuksia. Ensinnäkin sillä on vaikutuksia sääntelytekniikkaan sekä toiseksi vaikutuksia henkilötietojen käsittelysääntöihin. Sen sijaan esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi maahantulon tai maassa oleskelun edellytyksiä, vaan ainoastaan henkilötietojen käsittelyyn liittyvää sääntelyä.

Uusi sääntelytekniikka tarkoittaa sitä, että olemassa olevat säännöt on kirjoitettu uudella tavalla, joka on paremmin yhteismitallinen merkityksellisen EU-sääntelyn eli esimerkiksi tietosuojasetuksen sekä kansallisen yleislainsäädännön, kuten tietosuojalain, kanssa. Tämä on erittäin tärkeää, koska henkilötietojen käsittelyn sääntely muodostuu jatkossa lähtökohtaisesti näistä kolmesta säädöksestä, joita on tulkittava yhdessä. Unionin tietosuojalainsäädäntö sekä kansalliset yleis- ja erityislait muodostavat monikerroksisen ja siten melko monimutkaisen sääntelykokonaisuuden. Sovellettavana olevien EU- ja kansallisten säädösten väliset suhteet muodostuvat osittain päällekkäisiksi ja osittain toisistaan erotettaviksi. Varsin merkittävä osa sääntelyn monimutkaisuudesta palautuu EU-oikeuden ja sen tietosuojasääntelyn rajoitettuun ja eriytettyyn soveltamisalaan. Siksi maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiehdotuksen keskeisenä tavoitteena on vallitsevat rakenteet huomioiden henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelykokonaisuuden selkeyttäminen sekä lainsoveltajan että rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen näkökulmasta.

Selkeyteen pyritään ehdottamalla henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn keskitämistä yhteen henkilötietolakiin, joka on mahdollisimman yleistajuinen, selkeä ja ymmärrettävä. Lain soveltamisala olisi käyttötarkoitussidonnainen, eli lain soveltamisala ei enää olisi sidottu mihinkään rekistereihin tai tietojärjestelmiin vaan tiettyihin henkilötietojen käsittelytarkoituksiin. Nämä käsittelytarkoitukset muodostuvat maahanmuuttohallinnossa toimivaltaa viranomaisille luovasta lainsäädännöstä, esimerkiksi ulkomaalaislaista, kansalaisuuslaista, vastaanottolaista ja niin edelleen. Lähtökohta on, että henkilötietoja voisi käsitellä vain siinä tarkoituksessa, johon ne on kerätty, ja vain tiedot keränneen viranomaisen toimesta. Kaikki muu käsittely olisi mahdollista vain siten kuin siitä on säädetty erikseen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2019 vp

Tämä on hyvin tärkeä lähtökohta tilanteessa, jossa lain soveltamisala laajenee ja henkilötietoja käsittelevät lukuisat viranomaiset.

Kysehän ei ole pelkästään Maahanmuuttoviraston henkilötietolaista. Henkilötietolaki tulisi sovellettavaksi paitsi Maahanmuuttoviraston myös vastaanottokeskusten ja säilöön-ottoyksiköiden toiminnassa sekä lisäksi silloin kun poliisi, Rajavartiolaitos, ulkoasiainhallinto sekä ely- ja TE-keskukset käsittelevät henkilötietoja maahanmuuttoviranomaisen roolissa. Usean viranomaisen malli on yksi maahanmuuttohallinnon erityispiirre, joka on vaatinut erityistä yhteensovittamista sekä EU:n tietosuojasääntelyn että perustuslain kanssa. Lakia soveltavat viranomaiset toimisivat yhteisrekisterin pitäjinä tietosuoja-asetuksen edellyttämällä tavalla.

Lisäksi toteutettaisiin tietosuoja-asetuksen ja perustuslakivaliokunnan edellyttämää riskiperustaista sääntelytapaa, jonka mukaan sääntely kohdennettaisiin riskiperustaisesti tarkempaa sääntelyä edellyttäviin tilanteisiin, esimerkiksi erityisiin henkilötietoryhmiin kuului henkilötietoihin, ja toisaalta sääntelyä purettaisiin niissä tilanteissa, jossa yksityiskohtainen sääntely ei enää ole välttämätöntä. Riskiperustainen sääntelytekniikka toteuttaa osaltaan myös selkeyttämisen tavoitetta.

Uusilla käsittelysäännöksillä puolestaan tarkoitetaan tiettyjä sisällöllisiä muutoksia henkilötietojen käsittelysääntöihin. Näillä muutoksilla mahdollistettaisiin esimerkiksi uudet, nykyaikaiset toimintatavat, kuten automatisoitu päätöksenteko Maahanmuuttoviraston toiminnassa. Automaattisella päätöksentekomenettelyllä edistettäisiin rekisteröidyn oikeutta saada asiansa käsiteltyksi ilman aiheutonta viivästystä. Rutiiniratkaisujen tekemistä voitaisiin sujuvoittaa ja henkilökunnan työpanosta voitaisiin ohjata tehtäviin, joihin tarvitaan ihmisen myötävaikutusta. Automaattisia päätöksiä voitaisiin tehdä vain silloin kun hallintolain mukaan asian saa ratkaista asianosaista kuulematta. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin kun hyväksytään asianosaisten vaatimus. Esimerkiksi työntekijän oleskelulupien kohdalla automaattinen päätöksenteko nopeuttaisi lupien myöntämistä, ja se on siten merkittävä ja konkreettinen uudistus käsittelyaikojen lyhentämisen näkökulmasta. Turva- paikkahakemuksen käsittelyyn tai muihin hakijan kuulemista edellyttäviin asioihin automaatio ei taas sovellu. Myös automaattisessa päätöksenteossa varmistettaisiin hyvän hallinnon, oikeusturvan ja virkavastuun toteutuminen.

Lisäksi esityksellä ehdotetaan käyttöön otettavaksi esimerkiksi Harmaan talouden selvityksikön velvoitteidenhoitoselvitys. Tietoja työnantajien lakisääteisten velvoitteiden hoitamisesta kootusti sisältävä velvoitteidenhoitoselvitys edistäisi ulkomaalaisen maahan- tuloa, oleskelua, työntekoa ja kansalaisuutta koskevien asioiden käsittelyä, päätöksente- koa ja niihin liittyvien valvontatehtävien hoitamista.

Esityksessä esitetään luovuttavaksi tiedon liikkumista koskevasta kaksinkertaisesta sääntelystä säättämällä vain viranomaisen tiedonsaantioikeuksista.

Esityksellä mahdollistettaisiin myös niin sanottujen huomiotietojen käsittely.

Lisäksi maahanmuuttoon kohdistuvat erityiset salassapitoperusteet koottaisiin julki- suuslakiin ja ulkomaalaisrekisterilaissa oleva salassapitosääntely kumottaisiin. Salassapi- tosäännöksiä myös täsmennettäisiin sisällöllisesti kattamaan sääntelyssä olevia aukkoja.

Lopuksi, arvon puhemies, hyvät kansanedustajat, kuten todettu, maahanmuuttohallin- non henkilötietolakiehdotuksen keskeisenä tavoitteena on henkilötietojen käsittelyä kos- kevan sääntelykokonaisuuden selkeyttäminen sekä lainsoveltajan että rekisteröidyn oi- keuksien turvaamisen näkökulmasta niin, että se täyttää myös unionin tietosuojauudistuk- sen asettamat edellytykset. Esitys on välttämätön, jotta perustuslain 10 §:n mukainen vaa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2019 vp

timus säättää henkilötietojen suojasta lailla täyttyä asianmukaisesti maahanmuuttohallinnossa myös jatkossa.

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: Sitten keskusteluun.

14.14 Eveliina Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Ja kiitos ministerille kattavasta esittelystä. Maahanmuuttohallinnon henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely on nyt tarkoitus koota uuteen lakiin, ja tiivistetysti voi todeta, että tämä on tarpeellinen ja nykyisten tietosuojalinjausten mukainen kokonaisuus. Henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä selkeytetään sekä lainsoveltajan että rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen näkökulmasta, ja tämä on hyvä asia. Tavoitteena, kuten ministeri tässä aikaisemmin toikin esille, on varmistaa, että perustuslain mukainen vaatimus säättää henkilötietojen suojasta lailla täyttyä asianmukaisesti maahanmuuttohallinnossa. Kuten todettua, tämä vanha vuonna 98 säädetty ulkomaalaisrekisterilaki ei nykyisellään vastaa enää digitalisaation vaatimuksiin. Uuden lain soveltamisala ei olisi näin sidottu rekistereihin tai tietojärjestelmiin vaan nykyisten linjausten mukaisesti niihin tarkoituksiin, joissa henkilötietoja käsitellään.

Arvoisa puhemies! Kuten ministerin esittelystä tulikin esille, tämän lisäksi laki mahdollistaa Maahanmuuttovirastolle automaattisen päätöksenteon, mutta tarkoin edellytyksin ja vain tietyissä tapauksissa. Automaattisia päätöksiä voitaisiin tehdä vain silloin, kun hallintolain mukaan asian saa ratkaista asianomaista kuulematta, kuten ministerikin totesi. Esimerkiksi työntekijän oleskelulupien kohdalla automaattinen päätöksenteko nopeuttaisi lupien myöntämistä. Ja on tärkeää mielestäni korostaa sitä, että turvapaikkahakemusten käsittelyyn ja muihin hakijan kuulemista edellyttäviin asioihin tätä automaatiota ei voi soveltaa. Päätöksenteon automatisointi lyhentäisi paitsi automatisoitujen päätösten käsittelyaikoja myös muiden päätösten käsittelyaikoja viranomaisten voidessa keskittyä niihin. Tässä yhteydessä on mielestäni tärkeää huomioida ja painottaa sitä, että samaan aikaan, kun tämä automatisaatio mahdollistaa paljon Maahanmuuttovirastolle, on tärkeää myöskin lisätä Maahanmuuttoviraston resursseja, kuten olemme hallintovaliokunnassa jo tämänkin kauden alussa kuulleet. Siellä on tarpeita saada lisää henkilötyövuosia, jotta myös näitä uusia välineitä voidaan ottaa käyttöön.

Arvoisa puhemies! Nykyinen henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely on raskas, monimutkainen ja hajanainen. Myös perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt tähän huomiota. Siksi uudistus on tervetullut. Esitys parantaa myös viranomaisten yhteistyön mahdollisuuksia helpottamalla henkilötietojen jakamista.

14.17 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Maahanmuuttohallintoa koskevan henkilötietosääntelyn kokoamisella yhteen lakiin pystytään yhtenäistämään sääntelyä ja myös helpottamaan viranomaisten keskinäistä tiedonvaihtoa. Tämä esitys on tervetullut myös todellakin sen vuoksi, että kun päätöksenteon automatisointi mahdollistuu, niin se soveltuvin osin myös sitten lyhentää käsittelyaikoja ja tietenkin myös niiden muiden päätösten käsittelyaikoja, koska viranomaiset voivat sitten panostaa ja keskittyä niihin.

Mutta nostan esiin sen, että viime vaalikaudella eduskunnan tarkastusvaliokunta teki mietinnön kotouttamisesta ja siinä yhteydessä antoi tällaisen lausuman: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että työntekijän oleskelulupahakemusten käsittelyaika nopeutetaan. Hakemusten käsittely saa kestää enintään kaksi kuukautta.” Kysyisin nyt ministeriltä: minkä verran arvioitte, että tällä lainsäädännöllä pystytään näitä käsittelyaikoja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2019 vp

lyhentämään, ja millä aikataululla päästään tähän kahden kuukauden keskimääräiseen aikaan?

Silloin kun tarkastusvaliokunta tätä käsitteli, niin kävi ilmi, että esimerkiksi viime vuoden loppupuolella Uudenmaan TE-toimiston alueella tämä käsittelyaikojen kesto aika oli keskimäärin jopa kahdeksan kuukautta, mikä on todella pitkä aika. Uskon, että nyt muitakin toimenpiteitä tarvitaan, jotta päästään siihen kahden kuukauden keskimääräiseen käsittelyaikaan juuri näille työntekijän oleskeluluville.

14.19 Mika Kari sd: Arvoisa rouva puhemies! Olen itse saanut olla hallintovaliokunnan jäsenenä edelliset kahdeksan vuotta ja nähnyt kahden eri hallituksen pyrkimykset nopeuttaa ja joustavoittaa Maahanmuuttoviraston erilaisia lupakäsittelyjä, ja on nyt mukava hallituspuolueen kansanedustajana olla huomaamassa, että pääministeri Rinteen hallitus on tähän haasteeseen tarttunut ja näin hyvin alkuvaiheessa jo saanut konkreettisia esityksiä aikaan. Kysyisin kuitenkin ministeriltä: Onko tarkoitus vielä etsiä lisätehoja osin työperäisen maahanmuuton ja muun lupakäsittelyn osalta esimerkiksi edustaja Heinäluoman hyvin esille nostamasta huolesta henkilökunnan riittävyydestä näiden lupakäsittelyiden hoitoon? Onko odotettavissa vielä uusia vastaavanlaisia hyviä avauksia?

14.20 Sari Essayah kd: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Räsänen puheenvuoron innoittamana ajattelin kysyä tästä samasta asiasta, eli eilenhän hallituksen budjettiriihessä kerrottiin, että näiden työperäisten oleskelulupien käsittelyajat ollaan nyt sitten lyhentämässä kuukauteen, ja on tietenkin todella hienoa, että tällainen tavoite on asetettu. Mutta onko nyt sitten niitä resursseja? Niin kuin tuossa edustaja Räsänen hyvin toi esille, niin tarkastusvaliokunta viime kaudella kiinnitti huomiota siihen, että todellakin ne käsittelyajat ovat valtavan pitkiä, ja jos ajattelee yrittäjiä ja elinkeinonharjoittajia, niin käsittelyajat ovat varmasti olleet iso tulppa siinä yritystoiminnassa. Onko nyt todellakin sitten mahdollisuus näin nopeaan parantamiseen tässä asiassa?

Muutoinhan tämä lainsäädäntö on sinällänsä tärkeä ja kannatettava, ja tämä automatisointi lyhentää käsittelyaikoja ylipäänsäkin. Tietysti on tärkeää, että niitä resursseja sitten jäisi suunnattavaksi sinne, missä oikeasti on haasteellisempia tilanteita ja tarvitaan näiden hakemusten käsittelyä ja myöskin taustatietojen selvittelyä ja muuta vastaavaa. Mutta miten nyt tämä resurssien allokointi tapahtuu Maahanmuuttoviraston sisällä?

14.21 Ben Zyskovicz kok: Arvoisa rouva puhemies! Tämä lainsäädäntö on varmasti paikallaan sujuvoittaessaan tiettyjä henkilötietoasioita. Itse kiinnitän huomiota samoihin ongelmiin kuin täällä edellä olleet puhujat, eli ei pelkästään näissä työperäisen maahanmuuton luvissa vaan myös esimerkiksi humanitäärisen maahanmuuton käsittelyajoissa on ollut erittäin suuria ongelmia, eli laeissa asetettuja enimmäiskäsittelyaikoja ei ole pystytty noudattamaan, ja oikeusasiamies on antanut useampia huomautuksia Maahanmuuttovirastolle. Ongelmahan ei ole viime kädessä Maahanmuuttoviraston vika, vaan tietysti meidän vikamme, jotka emme ole antaneet riittäviä voimavaroja virastolle, jotta asioita voitaisiin käsitellä annetuissa määräajoissa. Tällainen oleskelulupahakemuksen viivästyminenhan esimerkiksi humanitäärisen maahanmuuton tapauksessa aiheuttaa monenlaista haittaa. Tietysti veronmaksajille tulee lisää kustannuksia, kun nämä prosessit viipyvät. Turvapaikanhakijan kannalta on tietysti sietämätöntä, jos liian pitkään, jopa toista vuotta, joutuu odottamaan päätöstä asiassaan. Pitäisi päästä nopeasti päätöksiin, jotta turvapaikanhakija,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2019 vp

joka on oikeutettu kansainväliseen suojeluun, voi jäädä maahan ja tehostaa kotoutumistaan ja jotta taas ne, jotka eivät ole oikeutettuja kansainväliseen suojeluun, mahdollisimman nopeasti palaavat lähtömaihinsa.

Nyt ymmärsin, että hallituksen budjettiriihessä on päätetty ainakin kahdeksi vuodeksi antaa Maahanmuuttovirastolle lisää voimavaroja näiden ylipitkien käsittelyaikojen lyhentämiseen, ja kun näin on ilmeisesti tehty, niin haluan siitä osoittaa hallitukselle kiitokset. Toivon, että kun vielä täällä eduskunnassa käydään sitten läpi budjettiesitystä ja myös Maahanmuuttoviraston voimavaroja, kaikin tavoin pidetään huolta siitä, että nämä prosessit olisivat näiden laissa asetettujen määräaikojen puitteissa ja että nekin, joissa ei ole laissa asetettua määräaikaa, käsiteltäisiin riittävän nopeasti.

Haluan kuitenkin lopuksi vielä todeta, että työperäisen maahanmuuton ongelmanahan on saatavuusharkinta sinänsä. Eli jos yrittäjällä on ulkomainen työntekijä, joka on siihen työhön sopiva ja jonka kanssa voitaisiin kaikki asiat sopia, niin siinä pitää sitten virkamieheltä kysyä, voinko palkata tämän työntekijän vai olisiko ehkä Suomesta tai Euroopasta löytymässä joku toinen työntekijä. Tätä sitten virkamiehet miettivät, voiko yrittäjä palkata sen työntekijän, jonka kanssa hän on asian jo katsonut, ja työntekijä tulla siihen työhön. Eli tämä saatavuusharkintahan tässä on ongelma — mikä ei tietysti tarkoita mitään vapaata maahanmuuttoa, vaan pitää olla työsopimus ja työpaikka ja TESin mukaiset palkat ja muuta. Toivottavasti hallitus myös tähän perusongelmaan kiinnittää huomiota.

14.25 Mika Niikko ps: Kiitos, arvoisa puhemies! Maahanmuuttohallinnossahan ei ole kyse pelkästään henkilötietojen hallinnasta, kuten edustaja Zyskowicz erinomaisesti kuvasi tilanteen. Tässä yhteydessä, kun ministerikin on paikalla, haluaisin nostaa myös tämän saman näkökulman esille. Nyt kun Maahanmuuttoviraston resursseja lisätään nopeuttaaksemme näitä turvapaikkahakemuskäsittelyjä ja ylipäättänsä tänne Suomeen pääsyä vaikkapa työperäisen maahanmuuton lisäämisen suhteen joko helpotetaan tai säädöksiä uudistetaan, niin mielestäni Migrissä pitäisi tehdä täysremontti ensin sen suhteen, miten niitä päätöksiä valmistellaan. Kansalaisten luottamus viranomaisten päätöksenteon oikeudenmukaisuuteen on kärsinyt nimenomaan näiden turvapaikanhakijoiden päätösten käsittelyjen yhteydessä, koska on hyvin sattumanvaraista, kuka sieltä turvapaikkapäätöksen on saanut ja kuka ei ole saanut.

Nythän on tullut viime aikoina hyvin esille se, että kun ensimmäisen kielteisen turvapaikkapäätöksen on saanut, niin seuraavan hakemuksen yhteydessä sitten tämä perustelu muuttuu toisenlaiseksi, ja joko sillä toisella perusteella saa tai ei saa turvapaikkapäätöstä, ja sitten vielä kolmannen kerran yritetään jollain kolmannelta näkökulmalta lähestyä sitä asiaa, jotta saisi turvapaikkapäätöksen tänne Suomeen.

Erityisen ongelmallista omalta näkökannaltani on se, että esimerkiksi kristityiksi kääntyneiden turvapaikanhakijoiden tarinaa ei uskota millään tavalla. Vaikka olisi neljän vuoden takaisia näyttöjä jostain seurakunnasta, että he ovat elämäntavaltaan muuttuneet eivätkä ole enää esimerkiksi islaminuskon harjoittajia, niin siitä huolimatta henkilöitä käännytetään takaisin Iraniin esimerkiksi saamaan siitä suoranaisesti joko vankeusrangaistusta tai menettämään henkensä.

Sinänsä toki ymmärrän, että näissä käsittelyissä on äärimmäisen hankala näyttää toteen, mikä se todellinen peruste on, mutta peräänkuulutan ministeriltä ja myös ulkoministeriöltä sitä, että nämä läpikäytävät asiat olisivat siinä mielessä johdonmukaisia, että päätös tulee

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2019 vp

aidosti jostain sellaisesta lähestymiskulmasta, että sillä on perusteet olemassa, koska tällä hetkellä niitä perusteita ei välttämättä pystytty osoittamaan kovinkaan hyvin.

Tästä me kävimme keskustelua 2016, kun tämä turvapaikkakriisi oli kuumimmillaan. Me kävimme joidenkin kansanedustajien kanssa Migrissä keskustelemassa tästä asiasta, ja silloin muutettiin kyllä linjausta, tiukennettiin näitä turvapaikkakäsittelypäätöksiä, hyvä niin, mutta edelleenkin ei korjattu sitä tapaa miten käydään hakemukset läpi. Mielestäni 1—2 tunnin tapaaminen ja sen johdosta tehtävä turvapaikka- tai oleskelulupapäätös ei ole kovin johdonmukainen ja uskottava tapa käsitellä ihmisten hakemuksia.

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: Muistutan, että me käytämme tähän puoli tuntia, eli lopetamme puolelta, 14.30.

14.28 Leena Meri ps: Arvoisa puhemies! Puhuimme tässä resursseista ja myös Maahanmuuttoviraston resursseista. Me kaikki käsittelemme nyt valiokunnissa eduskunnan oikeusasiamiehen kertomusta, ja nyt käytän tilaisuuden hyväkseni myös siinä mielessä, että annan terveisiä sinne aitiossa istuvalle ministerille ja oikeusministerille tästä resurssiasiasta. Tämä resurssipula on kautta linjan oikeusasiamiehen koko kertomuksessa esillä: eri viranomaisissa ei päästä käsittelyaikoihin, ja sama koskee tuomioistuimia, poliisia ja syyttäjiä muun muassa. Tämä on koko verkkoa koskeva asia, ja haluaisinkin, että tästä huolehditaan nyt erityisesti. Me valiokunnissa tietysti — ja itse lakivaliokunnan jäsenenä — tulemme antamaan näistä sitten havaintoja.

Edustaja Zyskowicz laajensi tätä keskustelua tähän saatavuusharkintaan. Näissä käsitelmissä menevät sekaisin turvapaikanhakijat ja sitten tämä työperäinen maahanmuutto, ja nehan ovat tietysti kaksi eri asiaa. Turvapaikkaprosessi — sinne tulee paljon myös kielteisiä päätöksiä, ja se syö hyvin paljon resursseja. Kun me pystyisimme estämään niin, että niitä hakemuksia ei itse asiassa tulisi niin paljon eikä tänne niin spontaanisti vaan pääsisi — se olisi yksi semmoinen resurssikysymys, mutta olen ymmärtänyt, että hallituksen linja on tässä nyt vähän toisentyypinen kuin perussuomalaisten.

Mitä tähän saatavuusharkintaan tulee, niin edustaja Zyskowicz kysyi, pitäisikö suomalaisen työnantajan aina kysellä suomalaisten työntekijöiden perään — kyllä. Edustaja Purra oli tuossa eräänä iltana A-studiossa, jos katsoitte. Ammattiliiton edustaja vahvensi tämän asian: siellä käytetään väärin työsuhteita ja poljetaan palkkoja. Toivoisi, että keskustelussa eritellään nämä kaksi asiaa. Totta kai on tarkoitus, että me saamme suomalaiset töihin. Vai onko kokoomuksella tarkoituksena vain sitten se, että vaihdamme niin sanotusti suomalaiset työntekijät edullisempaan työntekijäreserviin? Näin ainakin ymmärsin edustaja Zyskowiczin puheista.

Mutta se, mitä halusin erityisesti korostaa, on tämä resurssiasia. Meillä ovat kaikki viranomaiset nyt pulassa. Me annamme täältä jatkuvasti lisää tehtäviä, velvoitteita, kuulemisia. Hallituksen esityksissä, erityisesti oikeusministeriön hallinnonalalla, on usein, vuosia lukenut, että ei resurssivaikutuksia. Jokainen ymmärtää sen ihan omassa arjessaan, että jos saat lisätehtävän, niin kyllä sinulta siihen aikaa menee, ei se samassa ajassa vain sujuvoиду. Eli tämä nyt ministereille ihan huolelliseen harkintaan.

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: Ja nyt ministeri Ohisalo, vastauspuheenvuoro 3 minuuttia, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2019 vp

14.30 Sisäministeri Maria Ohisalo: Arvoisa puhemies! Hyvät kansanedustajat, kiitos erittäin hyvistä huomioista ja kommentteista. On helppo yhtyä moneen niistä, ja uskon, että hallitus- ja oppositiorajat ylittäen olemme samaa mieltä siitä, että näitä käsittelyaikoja ihan missä tahansa viranomaisessa täytyy saada lyhentymään. Kyse on siitä, miten ihmiset luottavat viranomaistoimintaan, miten nähdään, että saadaan apua ja oikea-aikaista käsittelyä, ja toisaalta myös saadaanko sellaisia päätöksiä, jotka takaavat oikeusturvan ihan jokaiselle — siitä on kyse tässäkin esityksessä.

Eilen budjettiriihen yhteydessä hallitus on tullut ulos tällaisella työllisyyspaketilla, jossa muun muassa päätetään käynnistää kunnianhimoinen työperäisen maahanmuuton kokonaisohjelma, jonka yhtenä konkreettisena tavoitteena on tämä työperäisten oleskelulupien nopea ja sujuva käsittely niin, että se tapahtuisi kuukaudessa. Tämä, jos se saataisiin käynnistymään kunnolla, helpottaisi työperäisen maahanmuuton kautta syntyvää uutta työllisyyttä. Hallituksella on selkeä työllisyystavoite, ja 75 prosenttia on se, mitä kohti mennään. Tämä on ihan keskeistä, että saadaan sekä täällä olevat että tänne tulevat ihmiset töihin. Tästä olisi hyötyä.

Yhtä aikaa budjetin julkistamisen yhteydessä toki tulimme ulos myös uusilla resurssisäyksillä, ja kuten tässä mainittiin, muun muassa Maahanmuuttovirasto on pitkään kärsinyt resurssipulasta ja -vajeesta, ja siellä myös henkilöstö on joutunut vaikeisiin tilanteisiin, kuormituksen alle. Sama koskee muun muassa poliisia ja montaa muuta.

Esimerkkinä nyt työperäiseen maahanmuuttoon liittyen: ulkoministeriölle ja työ- ja elinkeinoministeriölle, toisaalta myös sisäministeriön puolelle, on tulossa lisäresursseja siihen, että näitä lupakäytäntöjä jouhevoitetaan ja pohditaan, missä ne vastuut jatkossa ovat. Muun muassa työperäisen maahanmuuton siirto kokonaisuudessaan työ- ja elinkeinoministeriön suuntaan on asia, jota tässä valmistellaan paraikaa. Kun aina viranomaisella on tiedossa, kenellä vastuu kulloinkin on, niin saadaan parhaat lopputulokset näin.

Kyse on myös toki siitä, miten me näillä resursseilla koulutamme meidän henkilöstöämme eri puolilla, ja just toisaalta myös tästä, miten nämä tietojärjestelmät keskustelevat keskenään ja yhdessä. Eli prosessien jouhevoittamisesta on paljon kiinni.

Toisaalta sitten, kun puhutaan käsittelyajoista, niin ei riitä se, että puhutaan vain määrästä ja ajasta, vaan pitää muistaa myös se laatu. Tässä on ollut konkreettinen ongelma, että Maahanmuuttovirastossa on jouduttu vauhdilla käsittelemään hakemuksia, jolloin ne eivät ole olleet oikein käsiteltyjä ja ne ovat palautuneet hallinto-oikeuksista takaisin Maahanmuuttovirastoon. On jouduttu tekemään moninkertaisesti työtä eri viranomaisissa, ja tämä maksaa kaikille ihan turhaa rahaa, myös ihmisille turhaa odottamisaikaa. Eli painopiste siirtyy ihan kaikessa sinne laadun varmistamiseen, oikeusturvan takaamiseen ja sinne etupäähän, että ei käy myös esimerkiksi niin, että jos siirrytään irti työperäisestä maahanmuutosta, niin onko niin, että vastaanottokeskusten päässä on vaikka kiinni paljon ihmisiä, jotka edelleen odottavat sitä päätöstään. Meillä on paljon tehtävää tässä, mutta ihan varmasti onnistumme, myös opposition tuella, toivottavasti. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: No niin, tähän on käytetty nyt puoli tuntia. Keskustelu ja asian käsittely keskeytetään. Asian käsittelyä jatketaan tässä istunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Keskustelu keskeytettiin kello 14.34.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2019 vp

Keskustelua jatkettiin kello 16.53.

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: Nyt jatketaan aiemmin tässä istunnossa keskeytetyn asiakohdan 2 käsittelyä. Keskustelu jatkuu, edustaja Mäkelä, olkaa hyvä.

16.53 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Keskustelu tosiaan jäi hieman kesken, ja suurin osa keskustelijoista on jo salista poistunut, mutta jatkan siltä osin kuin mitä jäi sanomatta.

Eli edustaja Zyskowicz laajensi keskustelua hieman kysymykseen työvoiman tarveharkinnasta, josta meillä ilmeisimminkin perussuomalaisena pääoppositiopuolueena on hieman erilainen käsitys kuin kokoomuksella. Olisin halunnut kysyä tähän liittyen: Kun nyt tälläkin hetkellä osaajat pääsevät jo maahan tarveharkinnan kautta ja toisaalta EU-alueella on vapaa liikkuvuus myös halvemmalle työvoimalle, koska palkkatasoitan ovat hyvin erilaisia EU-maissa, niin kuka nyt ei konkreettisesti tähän maahan pääse, jonka tarvitsee tähän maahan päästä työhön? Ja kun huomioidaan, että tämä nykyinen tarveharkintajärjestelmä on puhkottu täyteen reikiä jo nykyisessäkin muodossaan aluekohtaisesti, niin missä meillä on itse asiassa tämä ongelma?

Ministeriltä olisin halunnut vielä kysyä: Mihin työperäistä maahanmuuttoa tarvitaan tämän 75 prosentin työllisyystavoitteen saavuttamiseksi? Eivätkö ne ole hieman jopa ristiriitaisia tavoitteita keskenään?

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.